

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА ПОЛЬЩІ: АНАЛІЗ ЗМІН

Олена ЛУГІНА (Черкаси)

У статті висвітлено позитивні та негативні зміни, що відбулися у дошкільній освіті Польщі післявоєнного періоду; опрацьовано статистичні дані дошкільних освітніх закладів Польщі; окреслено причини, що вплинули на відвідуваність дітей дитячих садків і дошкільних відділів при початкових школах.

В статье освещены положительные и отрицательные изменения, произошедшие в дошкольном образовании Польши послевоенного периода; обработано статистические данные дошкольных образовательных заведений Польши, изложены причины, повлиявшие на посещаемость детей детских садов и дошкольных отделов при начальных школах.

Ключові слова: дошкільна освіта, дошкільний освітній заклад, позитивні та негативні зміни.

Постановка проблеми. Серед проблем, пов'язаних із дошкільною освітою Польщі особливої уваги заслуговують зміни, що відбувалися у післявоєнний період. Велика кількість наукових джерел Польщі висвітлюють розвиток дошкільної освіти у країні. Значний обсяг інформації з питань розвитку дошкільної освіти у Польщі дає змогу дослідити цей феномен, його проблеми, чинники формування і спроби польських педагогів, науковців та політиків щодо його поліпшення і реформування. Дослідження даних змін висвітлювали у своїх працях такі польські дослідники: Х. Гренбська,

Е. Браньська, М. Келар, Т. Левовіцкі, Х. Рачек, Р. Шульц, Й Шчепаньські та інші. Вивчення процесів минулого, тенденції розвитку дошкільних закладів, аналіз позитивних та негативних змін у дошкільній освіті Польщі визначають *актуальність* даної статті.

Мета статті – вивчити статистичні дані дошкільних освітніх закладів Польщі післявоєнного періоду. Відповідно до мети статті ми визначили такі *завдання*: простежити зміну кількості дошкільних освітніх закладів і виявити причини змін; окреслити причини, що вплинули на відвідуваність дітей дитячих садків і дошкільних відділів при початкових школах.

По закінченню війни, у червні 1945 року, відбувся Освітній З'їзд в Лодзі Загальнопольській, на якому було висунуто постулат про обов'язкове дошкільне виховання, що реалізується двома етапами. Видана в цьому ж році інструкція відомства освіти рекомендувала створення дошкільних закладів для дітей віком від 4 до 7 років. Метою дошкільних закладів було створення умов для всебічного розвитку дитини, підготовка її до життя у суспільстві і навчання у школі [5].

Згідно з положеннями Закону про систему освіти, дошкільна освіта охоплює дітей віком від 3 до 6 років, а саме, до початку навчання у початковій школі. Дошкільна освіта реалізовується через два види дошкільних освітніх закладів: дитячі садки і дошкільні відділи при початкових школах [2].

У післявоєнний період кількість дошкільних закладів у Польщі постійно зростала майже до кінця восьмидесятих років. У восьмидесятих роках їх було понад 26 тисяч (найбільше в 1985 р. - 26 476). З 1990 року, коли дошкільні заклади перейшли під правління місцевих самоврядувань, кількість цих закладів з року в рік знижується [1]. Це зображено у таблиці 1.

Таблиця 1.

Рік	Дошкільні відділи при початкових школах	Дитячі садки			Заклади дошкільного виховання (разом)		
		місто	сільська місцевість	разом	місто	сільська місцевість	разом
1989	13 682	–	–	12 676	10 460	15 898	26 358
1990	13 656	7009	5299	12 308	10 245	15 628	25 873
1991	13 264	6352	4620	10 972	9327	14 909	24 236
1992	11 208	5915	4187	10 102	7332	13 832	21 164
1993	11 655	5722	3949	9671	7021	14 157	21 178

Аналіз статистичних даних вказує, що в 1993 році дошкільних освітніх закладів було на одну п'яту менше ніж в 1989 році. Втричі більше дошкільних закладів було в місті (32,9%) ніж у сільській місцевості (11%). Ліквідації підлягали перш за все дитячі садки (23,7%), ніж дошкільні відділи при початкових школах (14,8%). У порівнянні з містом у селі ліквідовано більшу частину дошкільних закладів.

Функціонуючі дошкільні заклади на 90% підпорядковуються органам місцевого самоврядування. У 1990 році кількість дошкільних закладів становила 87%, а в 1994 році – 94% всіх дошкільних закладів [6].

Відносно стрімко зростає кількість дошкільних закладів, якими опікуються органи місцевого самоврядування, суспільні та релігійні організації та фізичні особи. Зображено ці дані в таблиці 2.

Таблиця 2.

Опікунські органи	Рік	1990	1991	1992	1993
Органи місцевого самоврядування		10 701	10 068	9541	9088
Суспільні організації		11	12	15	23
Релігійні організації		33	50	92	112
Фізичні особи		15	37	70	122

Разом із зміною кількості дошкільних освітніх закладів змінилася і всезагальність дошкільної освіти. До 1987 року постійно зростала кількість дітей, які відвідували дошкільні заклади: у 1946 році вони становили лише 20,2%, а в 1987 році – 51,2%. Це був найвищий показник залучення дітей до дошкільної освіти у Польщі. З 1987 року цей

показник систематично знижується. У 1993 році кількість дітей, які відвідували дошкільні освітні заклади становила 42,7% (табл. 3) [3].

Таблиця 3.

Вік дитини	Оточення дитини	Рік					
		1980	1985	1990	1991	1992	1993
3-6 років	(%)	48,8	50,2	47,1	43,9	42,6	42,7
	Місто(%)	58,1	58,7	55,2	54,6	50,3	50,7
	Сільська місц. (%)	36,5	38,1	35,7	33,3	32,4	32,3
3-5 років	(%)	32,9	34,6	29,5	25,4	24,1	24,4
	Місто (%)	44,1	44,5	38,9	34,4	32,9	33,5
	Сільська місц. (%)	17,8	20,7	16,6	13,2	12,6	12,6
6 років	(%)	97,5	97,1	95,2	94,2	94,0	94,4

Залучення дітей до дошкільної освіти становить більший відсоток в містах ніж у селах. У містах дошкільні освітні заклади відвідує понад половина дітей віком від 3 до 6 років, у сільській місцевості – близько однієї третьої дітей. Показники залучення дітей до дошкільної освіти для обох середовищ (міста і села) з 1985 року зменшуються [2].

Зменшується також кількість 6-літніх дітей, які відвідують дошкільний освітній заклад, навіть незважаючи на те, що дітям гарантується законом річна безкоштовна дошкільна освіта перед початком навчання у школі. Але не всі діти користуються цим повноваженням. У 1980 році дошкільні освітні заклади відвідували 97,5% шестирічних дітей, а в 1993 році кількість дітей шестирічного віку зменшилася до 94,4%. Це пов'язано з тим, що доступність дошкільної освіти у сільській місцевості зменшується через ліквідацію дитячих садків і дошкільних відділів при початкових школах. З 1985 року постійно знижуються показники залучення дітей до дошкільної освіти віком від 3 до 5 років. Якщо в 1985 році дошкільні заклади освіти відвідувало 34,6% дітей цього віці, то в 1993 році лише 24,4%. Дошкільна освіта дітей віком від 3 до 5 років охоплює одну третю міських дітей (33,5%), і (12,6%) сільських дітей.

Чим молодші діти, тим менший показник залучення їх до дошкільної освіти. У 1993/94 роках для дітей віком 3 роки цей показник становив близько 17%, для 4-річних дітей 24%, а 5-річних – 31%.

Дитячі садочки в порівнянні з дошкільними відділами при початкових школах мають кращі умови функціонування. Вони мають ліпшу матеріальну базу, обладнання, роздаткові матеріали та ін. Але дошкільні садки відвідує лише кожна третя дитина дошкільного віку (табл. 4).

Таблиця 4.

Вік дитини	Оточення дитини	Рік					
		1980	1985	1990	1991	1992	1993
3-6 років	(%)	34,8	36,4	32,8	29,9	33,2	33,4
	Місто (%)	45,9	47,6	43,8	40,7	45,7	46,6
	Сільська місц. (%)	20,0	20,4	17,4	15,1	16,4	16,1
6 років	(%)	43,1	47,1	46,7	45,5	61,3	62,1

Частіше дитячі садки відвідують «міські діти» (у 1993 році - 46,6%), набагато менше «сільські діти» (16,1%). Позитивним явищем є зростання кількості дітей шестирічного віку, які відвідують дошкільні заклади. У 1993 році вони становили 62,1% [3].

На жаль, кількість місць в дошкільних закладах систематично знижується. У 1990 році їх налічувалося 896 725, а в 1993 році вже на 13,7% менше. В той час зменшувалися місця в дошкільних закладах сільської місцевості (на 17,4%), трохи менше в місті (на 12,5%). Незважаючи на спад кількості місць в дошкільних закладах, у 1990 році вони не використовуються повною мірою, на відміну від попередніх років. У 1990 році помітно зменшилася кількість дітей, що припадають на одного вчителя в дошкільних закладах, а також кількість дітей у відділах [1] (табл. 5).

Менша кількість дошкільних закладів і дітей у відділах вказують на те, що діти, які відвідували дошкільні заклади в дев'яностих роках, перебували в кращих умовах порівняно з попередніми роками. Водночас це стосується невеликого відсотка дітей у дошкільному віці (33,4%): більшого в містах (46,6%), набагато меншого у сільській місцевості (16,1%).

Таблиця 5.

Кількість дітей на:	Рік					
	1980	1985	1990	1991	1992	1993
100 міст	124	119	96	92	100	99
1 вихователя	17	16	12	12	13	13
1 відділ	32	29	24	23	23	23

Інші діти дошкільного віку або взагалі не охоплені дошкільною освітою (57,2%), або відвідують функціонуючі дошкільні відділи при початкових школах в гірших умовах.

Аналіз статистичних даних, висвітлених у Статистичному Щорічнику Шкільної Справи у 1994 році, показав негативні і позитивні тенденції, що дали про себе знати в дев'яностих роках в дошкільній освіті. До них належать:

- зменшення кількості дошкільних освітніх закладів;
- закриття дитячих садків і дошкільних підготовчих класів при початкових школах (особливо в сільській місцевості);
- зменшення кількості місць у дошкільних закладах (особливо в сільській місцевості);
- зниження показника залученості дітей до дошкільної освіти до 42,7% в 1993 році;

До позитивних явищ належать:

- зменшення кількості дошкільних закладів. Це може посприяти покращенню умов їх функціонування;
- зменшення чисельності відділів, що створює кращі умови до організації дидактично-виховної роботи;
- виникнення і розвиток дошкільних закладів, що управляються через органи місцевого самоврядування, суспільні організації, приватних осіб, що можуть краще задовольняти потреби дітей і очікування батьків на вищій рівень піклування і виховання дітей. Проте розвиток таких закладів дуже малий [3].

Вивчивши статистичні дані дошкільних освітніх закладів Польщі післявоєнного періоду ми виявили як позитивні так і негативні зміни дошкільної освіти. Ми дійшли висновку, що зменшення кількості дошкільних закладів позитивно вплине на їх функціонування, зменшення чисельності відділів створить кращі умови до організації дидактично-виховної роботи. Також ми визначили, що органи місцевого самоврядування, суспільні організації, приватні особи мають більший і кращий вплив на розвиток дошкільних закладів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Grębska H., Brańska E.: Wychowanie przedszkolne w nowych uwarunkowaniach społeczno-ekonomicznych. „Wychowanie w Przedszkolu” 1991, nr 2. – S. 8 – 15.
2. Kielar M.: Portzeby i możliwości poznawcze dziecka. „Wychowanie w Przedszkolu” 1992, nr 1. – S. 5 – 11.
3. Lewowicki T.: Oświata w okresie transformacji ustrojowej. „Edukacja” 1995, nr 2. – S. 4 – 9.
4. Raczek H.: Organizacyjne i materialne warunki funkcjonowania placówek przedszkolnych w latach 1980 – 1990. W: Wychowanie przedszkolne. Warunki funkcjonowania i efekty kształcenia. Pod red. S. Guz, T.I. Wyd. UMCS, Lublin, 1991.
5. Schulz R.: Procesy zmian i odnowy. PWN, Warszawa, 1980.
6. Szczepański J.: Społeczne uwarunkowania rozwoju oświaty. WsiP, Warszawa, 1995.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Лугіна Олена Віталіївна – аспірант кафедри педагогіки вищої школи і освітнього менеджменту Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Коло наукових інтересів: розвиток дошкільної освіти в Польщі середина XIX – початок XX століття.